A voltes amb la memòria | Antoni Royo | Actualitzat el 27/11/2015 a les 15:37

40 anys del 20N

El divendres 20 de novembre es van complir 40 anys de la mort de Franco. Les xifres rodones es presten per commemoracions i retrospectives. Els mitjans de comunicació han cobert abastament l'aniversari, s'han fet anàlisis del llegat del feixisme i a Barcelona s'ha organitzat una concentració al davant de la presó Model per demanar justícia pels crims del franquisme.

La capella ardent de Franco.

El 2015 es compleixen 75 anys de l'afusellament del president Companys, el 15 d'octubre de 1940, però també de molts altres homes i dones que han caigut en l'oblit. Anys enrere, a les Terres de l'Ebre s'ha reivindicat la figura de Josep Rodríguez, Vicent Soro, Daniel Mayor i Agustí

Ventura, alcaldes de Tortosa, Gandesa, Xerta i l'Aldea, respectivament, però encara resten moltes famílies amb parents represaliats pel franquisme que no han rebut cap reconeixement moral.

Són mestres, funcionaris, pagesos, sindicalistes o obrers. Alguns tenen carrers que els recorden, com el metge Primitivo Sabaté a Jesús-Tortosa, però cap d'ells ha estat rehabilitat jurídicament. Els seus noms continuen arrossegant el deshonor d'haver estat jutjats il·legalment en judicis sumaríssims militars que, tot i haver passat 40 anys des de la mort del dictador, no han estat anul·lats.

No és el cas d'Alemanya i Àustria, que per Llei aprovada pel seus Parlaments van anul·lar en bloc totes les sentències dictades per tribunals durant l' època nazi. A l'Estat espanyol, la Llei de Memòria Històrica, aprovada el desembre de 2007, no anul·la els judicis sumaríssims militars sinó que només els declara injustos per il·legítims i no nuls per il·legals.

Lluís Montagut, funcionari de l'ajuntament de Tortosa, va ser executat el 27 de juliol de 1940. Al seu consell de guerra va ser acusat de profanar l'església de Sant Blai de Tortosa i d'acompanyar a dues persones de dretes fins el lloc on van ser assassinades. Montagut nega tots els càrrecs: *"Que es totalmente incierto que hubiera sido uno de los organizadores de la CNT, que interviniese en los sucesos revolucionarios de 1937, que prohibiese a las Hermanas Teresianas que sacaran objetos religiosos, que interviniera en la profanación de la Iglesia de San Blas ni de ninguna otra, que interviniera en las detenciones de Don Fausto Muñoz o Don Restituto González"*.

Per la seva banda, el periodista Joan Curto, jutjat en consell de guerra el 20 de juny de 1939, fou acusat de: *"afiliado a Izquierda Republicana, desde joven, repartía propaganda marxista, en libros y folletos, colaborando en el periódico El Pueblo, con artículos que envenenan a la clase obrera, propaganda que continúa durante el periodo rojo en forma más violenta y excitadora, tratando de traidores al Ejército Nacional"*.

L'audiovisual Quan la Torre del Pretori era la presó de Pilats de Sègula Films recull els testimonis de tres condemnats a mort pels tribunals de Franco, entre ells, el tortosí Josep Subirats Piñana.

Una sala de la Torre del Pretori utilitzada per encabir els presoners republicans. Foto: Museu d'Història de Tarragona.

Josep Subirats Piñana, en el seu llibre *La represió franquista en la postguerra: Pilatos presó de Tarragona 1939-41* fa un recull de les persones afusellades arran de ser condemnades per judicis sumaríssims a la presó de Pilats de Tarragona. Els afusellaments acostumaven a fer-se de matinada a la muntanyeta de l'Oliva, prop del cementeri de Tarragona. Els cossos eren dipositats en caixes de fusta a l'espera de ser identificats i reclamats pels familiars. Un cop identificats s'enterraven a nínxols d'un sector del cementiri destinat als afusellats i els cossos no reclamats eren enterrats a una fossa comuna. Al Baix Ebre es van processar 815 persones, de les quals 63 van ser afusellades, 33 a Tortosa, 11 a l'Aldea i 9 a Deltebre, les tres poblacions amb més represaliats.

Si la rehabilitació jurídica dels afusellats pel franquisme no s'ha aconseguit, tampoc estem en situació de conèixer el total de persones represaliades, no només les afusellades sinó també les persones empresonades, depurades dels seus llocs de treball, desterrades o torturades. En el cas de les Terres de l'Ebre, el llibre de Subirats Piñana aplega parcialment els represaliats de les quatre comarques. Josep Recasens Llort ha escrit dos llibres que recullen de manera exhaustiva els represaliats a les comarques de la Terra Alta i la Ribera d'Ebre. Així, per establir el total dels represaliats de les comarques del Baix Ebre i el Montsià caldria revisar el Fons d'Institucions Penitenciàries i el Fons de Responsabilitats Polítiques de l'Arxiu Històric Provincial de Tarragona, i els Fons de Procediments Judicials i Consells de Guerra de l'Arxiu Militar de Barcelona.

Sense ànim de ser exhaustius, volem recordar els noms d'algunes de les persones de Tortosa, Gandesa, Amposta, Móra la Nova i la Palma d'Ebre, citades al llibre de Subirats Piñana, que van ser afusellades a Tarragona després de judicis sumaríssims il·legals a la presó de Pilats entre 1939-1940:

Tortosa: Macari Celma Font, Antoni Lahosa Barberà, Josep Vicent Tomàs, Joan Salvador Serres, Josep Font Bau, Bertomeu Ruana Garcia, Damià Damian Sabaté, Francesc Todó Pedrola, Josep Bel Boix, Joaquim Cabrera Peig, Esteve Jordi Altés, Joaquim Roig Vidal.

Gandesa: Joan Della Eiximeno, Tomàs Breva Valls, Joan Berenguer Tarragó, Josep Panisello Farré, Josep Curto Panisello, Joan Beltran Jové, Josep Ubeda Badia, Enric Solé Moreso, Francesc Cabanes March, Joaquim Cruañes Móra, Josep Sebastià Guinovart, Josep Pujol Domènech, Jacint Arbona Fontcuberta, Joaquim Cid Subirats.

Amposta: Joan Cervera Salvador, Josep Valldepérez Sebastià, Joan Pastor Torta, Pere Franch Mestres, Josep Sans Jornet, Josep Aixalà Massó, Baptista Matamoros Queralt, Miquel Bayarri Ferreres, Josep Sabaté Artola, Joan Beltri Mayor, Rafael Huerta Llorens.

Móra la Nova: Baldiri Manés Vilàs, Josep Calvet Ferrer, Manuel Pérez Heriajo, Jaume Alfonso Algueró, Josep Piñol Massegué, Pere Sabaté Gil, Ramon Sentís Cervelló, Emili Pallarés Solé, Jaume Casanova Llorens, Pere Estalella Juncosa.

La Palma d'Ebre: Benet Piñol Vila, Francesc Masip Ciuraneta, Ciriac Estiarte Salanguera, Miquel Aragonés Perelló, Marcel Estalella Miralles, Josep Alberich Cubells, Modest Vilella Masip, Josep Vilà Escoda, Josep Franch Ciuraneta, Ignasi Martín Vilella, Ciprià Ciuraneta Estiarte, Ramon Casanovas Cubellas, Josep Filella Filella.

Per últim, volem tancar fent esment del Banc Audiovisual de Testimonis. Es tracta de l'arxiu oral del Memorial Democràtic, un projecte de llarg recorregut que consisteix en recollir i hostatjar en un web les entrevistes (918 a juny de 2014) a persones que van tenir una participació activa en el període 1931-1980 (Segona República, Guerra Civil, dictadura franquista, exili, lluita antifranquista i Transició). Alguns dels entrevistats provenen de les Terres de l'Ebre, com ara Margarida Sabater, una llevadora que explica la situació de les dones durant la postguerra, Josep Maria Cuella, un sastre que narra el seu pas per diversos camps de concentració, Josep Tarragó de Corbera d'Ebre, que conta la seua vivència al front de Madrid o Josep Pujades de la Fatarella, testimoni dels tràgics Fets de la Fatarella.

Nota: Els continguts dels judicis sumaríssims han estat extrets de l'especial *"Los 100 consejos de guerra del franquismo"* del Diari de Tarragona.